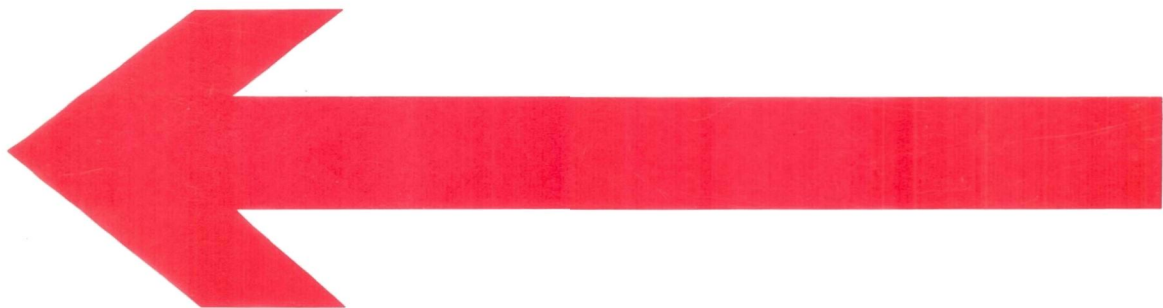

Què se'n fa,
dels llibres?

Què se'n fa, dels llibres?

Barcelona, 1992.

I N D E X

	<u>Pàg.</u>
L'aventura del llibreter (Guillem Terribas)	5
Què se'n fa, dels llibres? (Emili Teixidor)	9
Què se'n fa, dels llibres? (Sebastià Fàbregues)	15
Resum del debat ¹ (Modest Reixach)	21

¹El debat es va celebrar el dia 27 de febrer de 1992.

L'AVENTURA DEL LLIBRETER

Per parlar de llibres i del servei que fan, i de si encara tenen la mateixa validesa dins la societat actual, voldria abans explicar breument la meua experiència com a llibreter, o dit d'una altra manera, el penúltim camí que fa el llibre abans de tenir lector.

Fa catorze anys que a Girona es va muntar la Llibreria 22. La seva finalitat inicial era omplir un buit construint un espai cultural a la ciutat, utilitzant com a "aparador" l'estructura de la llibreria. Com en tot projecte hi havia molts tòpics, però malgrat tot, sempre els he o els hem tingut (perquè som una societat, de la qual jo sóc el responsable) presents a l'hora d'anar obrint camins i realitzant noves aventures.

Els elements bàsics per dur a terme el projecte eren tenir els llibres a l'abast del públic, oferir una sèrie de serveis i d'informació sobre el material que teníem o podíem tenir; cuidar els aparadors mostrant al públic allò que teníem, o suggerir als clients el que volíem que llegissin; animar el lector a conèixer i debatre amb els autors mateixos sobre les seves obres, fent presentacions dels seus llibres (a hores d'ara en portem més de cinc-cents).

Un altre camí per participar en la vida literària de la nostra ciutat i les nostres contrades era crear un premi per estimular escriptors i així encuriosir els lectors. Fa dotze anys que organitzem el "Premi de Narració Curta Just M. Casero". Un guardó modest on es premia la iniciativa, la imaginació i les possibilitats de joves autors. Autors ja coneguts i consagrats s'han iniciat amb el nostre premi, com Miquel Fañanas, Josep Ma.

Fonalleras, Pep Bras, Rafael Vallbona, M. Mercè Roca, Dolors Garcia, Josep Pujol, Josep Valls, Lluís Muntada, Astrid Magrans, etc.

També hem tingut clar que dins del món dels llibres havíem de treballar i col.laborar amb d'altres institucions o grups culturals. Ecologisme, cinema, teatre, música... A la Llibreria 22 s'han fet debats i presentacions sobre cinema, medi ambient, poesia, premsa comarcal, teatre, etc., sempre organitzats des de la "22" o amb la seva col.laboració.

També hem tingut clar, amb el temps, que a Girona mancaven espais on es tractessin els llibres especialitzats. Per això, des de fa uns anys, ens hem proposat crear altres espais, com la Llibreria Universitària 22, que és al barri vell -a la Pujada de St. Domènec- al costat de la Universitat. Un altre punt o espai cultural que varem obrir fa anys i que tot just en fa un que varem ampliar i remodelar, és la Llibreria & Quiosc 22, a l'Eixample de Girona, al carrer d'Emili Grahit. Aquest punt, que en principi només era quiosc, tindrà una llibreria especialitzada en pedagogia, ja que a prop hi ha l'Escola Universitària de Mestres. Un altre projecte és al davant de la mateixa Llibreria 22, del carrer d'Hortes, dins un centre comercial, on obrirem un espai per a llibres de consum i oferta, amb el nom de "Llibres 22".

Amb tota aquesta evolució i aquestes ampliacions, la pionera, la Llibreria 22 del carrer d'Hortes, amb més de 250 m², que al principi era una llibreria general on es tocava de tot una mica, demanava una reconversió. Per això, des de fa tres anys, dins de la mateixa llibreria i en un apartat d'una secció que quan va començar era la Llibreria Fanal, la qual va engegar solitàriament un utòpic llibreter anomenat Jaume Vila, i on amb un treball laboriós de recopilació de dades i d'informació bibliogràfica portat a terme durant cinc anys, es busquen i s'encarreguen tota mena de llibres, nacionals i estrangers. Això representa una alternativa a les grans

llibreries on cada dia és més difícil tenir un fons complet. Com hem dit, la Llibreria Fanal era una utopia pel cost de manteniment que representava. Això va fer que la Llibreria 22 absorbís aquest servei i el seu creador, i l'instal·lés dins de les seves dependències, com un servei més als clients.

A part de la instal·lació de la Llibreria Fanal -que ara s'anomena Fanal 22- dins dels serveis de la Llibreria 22, és clar que amb la posada en funcionament de les altres llibreries aquesta ha de remodelar el seu espai i el seu contingut. Aquest és actualment un dels projectes més ambiciosos de la "22", i calculem que es portarà a terme en dos anys.

Paral·lelament a l'evolució del concepte i els espais de la "22", hem conduït d'una manera lenta i tranquil·la tot el seu procés d'informatització, que en aquests moments encara no està del tot acabat.

He explicat -d'una manera ràpida i concisa- tot el procés evolutiu de la "22", que al mateix temps ha estat el meu procés personal com a professional del llibre, perquè tant jo com els membres de la "22" creiem que el llibre, tot i la seva competència i els entrebancs que li posen les alternatives culturals, la manca de temps, el ritme de vida, la facilitat de la "tele", etc., té un lloc dins la nostra societat i la nostra cultura. ¿Que hi ha problemes? ¿Que s'han de reestructurar moltes coses en el món del llibre? ¿Que s'editen molts llibres que llavors no tenen consumidor? ¿Que hi ha editorials que no tenen en compte el llibreter i el lector? ¿Que l'administració no té una idea clara de què ha de fer, com ha de promoure'l i fer entendre que el llibre encara té un sentit? De tot això i més en sóc conscient. Però encara crec i creiem que són necessàries les llibreries i els llibres.

També crec que el llibre deixarà d'ésser una eina "cultura" per a uns quants privilegiats que tenen una gran llibreria a casa seva i creuen que això els fa més intel·ligents.

El llibre, encara, és amb tot el seu contingut una intimitat entre l'escriptor i el lector. És una obra que la comença una persona i l'acaben moltes d'altres. I no necessita piles ni electricitat i a qualsevol lloc el pots llegir.

Guillem Terribes i Roca

¿QUÈ SE'N FA, DELS LLIBRES?

Hi ha tot de punts que es poden discutir a fi d'aconseguir una millor aproximació entre el lector i el llibre, que és una de les tasques del llibreter, de l'editor i dels professors i els mitjans culturals.

1. En primer lloc, tots aquests professionals haurien d'estar convençuts que en el món d'avui la tasca que fa el llibre no la fa ni la pot fer cap altre mitjà. El llibre, doncs, és insubstituïble. Totes les falses polèmiques entre imatge i paraula, lectura i televisió, llibre i lleure, etcètera, són això: falses polèmiques. El llibre fa un servei que no pot fer la televisió ni les imatges ni pràcticament cap altre mitjà.

El primer punt ha de consistir a convèncer-nos d'aquesta unicitat del llibre.

Per no insistir en aquest punt, que segurament és conegut per moltes persones, no en direm res més. Si cal, el desenvoluparem i el discutirem en el debat.

2. Una vegada establert el servei únic que fa el llibre (i diaris, papers, fullets, etc.) cal dir que es tracta només del suport de la paraula. Abans és la paraula dita que no l'escripta. No fem del llibre un fetitxe, doncs. Pensem que filòsofs com Sòcrates o Plató desconfiaven de la paraula escrita, perquè deien que podia induir a engany, a poca matisació, a fixar les coses d'una manera que quedava com establerta per sempre, a no veure qui hi havia al darrera ni a qui anirien a parar i quin ús se'n faria, etc. La història del llibre com a objecte, com a producte industrial i

comercial, ens faria veure que dels pergamins antics a les revolucions del llibre de butxaca o la informàtica, hi ha tota una evolució que no para.

Això pot portar-nos a reflexions com les fixacions que han immobilitzat els llibres i les llibreries, i editorials i biblioteques, i a les consideracions socials del llibre i de l'escriptor i del lector; a tall d'exemple, encara té més prestigi social i cultural que ser autor de la música d'una cançó o d'un bon dibuix industrial, tot i que moltes vegades hi ha més feina i més intel·ligència en la música i el dibuix que en certs llibres.

Pel que fa a llibreries i editorials, penso que s'haurien d'haver obert des del primer moment al mercat dels discos i cintes i dels àudio-visuals. No hi ha cap raó per anar a buscar uns poemes de Joan Vinyoli o de García Lorca, dits per un bon rapsode, a una botiga de discos. Actualment hi ha, sobretot en el mercat anglosaxó, moltes versions de clàssics de teatre, de la poesia o de la novel·la, fins i tot contemporanis, que es poden trobar en cintes. ¿Per quina raó no puc anar a una llibreria i escollir al costat d'un J. Ma. de Sagarra en llibre, en un recitat d'en Pau Garsaball? ¿Es que algú pensa que té més categoria una cosa que l'altra? I el mateix podríem dir de les versions de Shakespeare de la BBC traduïdes per Sagarra o Salvador Oliva, i que puc comprar en llibre o en cassette. El teatre, sobretot, que afegeix uns elements vius i físics a la lletra morta, s'ha de trobar al costat de les obres escrites, i el mateix podríem dir de les grans versions cinematogràfiques dels grans clàssics -pensem en Guerra i Pau- o d'autors moderns -pensem en Faulkner passat al cinema, que pot despertar l'interès per la lectura de la seva obra. Si les llibreries i biblioteques volen ampliar el seu públic, cal que ampliïn el seu mercat. No podem anar a la llibreria com si anéssim a la Central a buscar només llibres de consulta o de text -i encara amb això dels llibres de text obriríem un altre front que potser no ens pertoca.

3. El paper del llibreter, com el del periodista dels mitjans culturals, ha d'ajudar els editors a posar ordre en l'allau de publicacions que ens inunda al llarg dels dies i de l'any. El públic normal necessita una orientació. Molts llibres perden lectors perquè no arriben al públic a qui podrien interessar. El paper de llibreters/periodistes -no parlo de crítics- hauria de ser el d'aconsellar lectures que interessessin el lector concret o bé una àmplia majoria de lectors. La diversió no està lligada a la qualitat ni a l'exigència. Hi ha diversos tipus de lectures, de la mateixa manera que l'estómac no accepta a totes hores un bon àpat, i a vegades li cal un got d'aigua i res més o una fruita senzilla i neta, sense elaboracions ni salses, la intel·ligència i la sensibilitat del lector han de saber triar la classe d'aliment intel·lectual que els pot nodrir en el moment adequat. Per això jo crec que els bons lectors no en tenen mai prou amb un sol llibre, els en calen diversos per als diferents temps i les diverses necessitats. I la feina de llibreters i periodistes és la d'educar aquest públic. I educar vol dir conèixer, exigir sense angoixar ni aclaparar, fer la feina agradable... i tot de coses més.

4. Hem parlat abans de la crítica. Penso que els grans mitjans de difusió -grans diaris, televisió, etc.- haurien de fer una feina més didàctica. Ja hi ha revistes especialitzades -Els Marges, Reduccions, Quimera, Insula, i moltes més- per als lectors iniciats, per a la crítica acadèmica i especialitzada. La feina dels suplementes culturals és donar la notícia i interessar els lectors, sobretot per aquelles obres que poden engrescar-los i convertir-los en lectors primer enfervorits i després, a poc a poc, cada cop més exigents. El model serien els diaris anglosaxons, que donen les notícies culturals sense grans valoracions, sense desqualificacions gruixudes perquè insultar un llibre o una pel·lícula és insultar el lector o l'espectador; ells simplement expliquen l'argument sense desvetllar res que faci perdre l'interès i donen les claus per comprendre i superar les dificultats. Si un llibre és molt dolent, no mereix cap comentari. Si un llibre és

dolent als ulls de la crítica però té èxit entre el gran públic, cal tractar-lo amb respecte i fer-ne veure les trampes o els defectes, sense insultar els gustos dels lectors a qui el llibre ha agradat. Pensem que molts lectors cerquen en la lectura, i en l'art en general, només la distracció, la instrucció sobre coses o sentiments que no coneixien, i a vegades fins i tot la confirmació de creences o la recreació de mons i sensibilitats que ja han estat superats. Però si a ells els serveix, ¿per què els n'hem de culpabilitzar? Ningú no neix ensenyat. I el gust, en totes les coses, fins i tot en el menjar, també s'ha d'educar.

5. Perquè la cultura arribi a tothom, o al més gran nombre possible de gent, calen uns mitjans adequats, utilitzats de manera adequada. I no podem ignorar que, en els temps moderns, la cultura popular va lligada a la indústria cultural. Veiem pel·lícules nord-americanes perquè els nord-americans tenen les claus, totes les claus, des de la producció fins a la promoció i la distribució d'aquesta indústria. Pretendre que unes formes culturals pretèrites, com cert tipus de teatre o de novel·la, tinguin la mateixa acceptació que els concerts de rock o que certes pel·lícules és inútil, i és com lluitar contra la força del temps i de les coses. Llegim i traduïm més novel·les nord-americanes perquè ells van descobrir abans que nosaltres i que Europa la feina dels agents literaris, per posar-ne només un exemple, i moltes altres com la de la promoció amb llistes de best-sellers a tots els diaris, o la de les relacions públiques amb el culte a certs autors, sabent vendre fins i tot els seus defectes i vicis. Han sabut crear un mercat interior, abans de sortir amb empenta a l'exterior. I durant molt de temps totes els han post.

6. Podríem parlar de moltes coses més, i en parlarem si cal. Per exemple, del concepte de cultura, que és diferent segons els diferents estrats socials. O bé de si l'explosió cultural -hores de televisió, quantitat de llibres i de diaris- porta inevitablement a un abaixament del nivell de qualitat. Del paper de les

institucions en la promoció de la cultura i de quina cultura. De la utilitat popular de certes promocions -òpera, premis literaris, etc.- que només arriben a certes capes ja culturalitzades. Del paper de l'escola en l'aprenentatge de la lectura i de les lectures. Dels diferents gèneres i dels gèneres nous que han sorgit darrerament i que han agafat desprevinguts els crítics, els professors i els llibreters. De la importància de la literatura tout court, més enllà dels altres llibres i/o formes de cultura, en l'equilibri personal i social. Dels criteris drets o torts de subvencionar allò que no interessa ni té èxit, pensant que allò que agrada al públic i ja s'aguanta no cal que sigui promogut i ja es fa la promoció per si mateix. De la importància de la cultura escrita en l'avançament social, en la cohesió social i en la competitivitat internacional. Dels efectes de la cultura en tots els camps, des dels industrials als polítics, d'un país... I de mil coses més.

I de com una vida sense llibres seria tan impensable com una vida sense amor, alegria, tendresa, negocis...

Emili Teixidor

¿QUÈ SE'N FA, DELS LLIBRES?

La pregunta d'aquest debat he d'acollir-la, naturalment, des de la meva condició d'editor, o fabricant de llibres, i des de la meva condició de llibreter, o estimulador del consum de llibres. La pregunta, aleshores, no em resulta fàcil de veure-la només en un sentit de constatació: "¿què se'n fa...?" La llegeixo sobretot en un sentit d'expectativa; és a dir: "¿Què se n'ha de fer, dels llibres?" o, més ben dit encara: "¿Què desitjo que passi amb els llibres?" Així doncs, com a editor i com a llibreter i, si m'ho permeten, com a Sebastià Fàbregues, modest lector de llibres, la pregunta la formulo d'aquesta manera: "¿Què desitjo que passi amb els llibres?"

He d'aclarir de seguida que, fent aquesta petita metamorfosi de la pregunta, no pretenc introduir cap element arbitrari en el tractament del tema. El que vull senzillament és interpretar la naturalesa del llibre i escorcollar quina n'és la finalitat.

Jo no puc imaginar el destí del llibre si no és formant parella, parella amorosa, amb el lector. El llibre és per ser llegit, és a dir, despullat, acaronat, posseït. Això és el que se n'ha de fer, dels llibres. I en aquest aparellament el lector comunica la seva sensibilitat i la seva receptivitat a les anotacions gràfiques i a les pàgines del llibre perquè esdevingui altre cop paraula, comunicació, diàleg; i, per tant, factor fecund d'humanització.

Amb aquesta imatge davant els nostres ulls i davant la nostra ment, em proposo de dir tres coses. Primera: Els llibres responen avui, enmig d'una cultura visiblement fragmentada, a la necessitat d'un firmament aglutinant. Segona: Els llibres no han de témer la

rivalitat d'altres mitjans de comunicació ni, molt menys, la de la TV. Tercera: Els llibres constitueixen probablement l'exercici més eficient per a l'art de pensar amb paraules.

1. Els llibres responen a la necessitat d'un firmament aglutinador

El món d'avui, i no em refereixo a un fet recent sinó a un fenomen que s'ha anat produint a l'època moderna, es presenta davant nostre a trossos, fragmentat: "This all in peeces, all coherence gone", escrivia l'any 1611 el poeta anglès John Donne. És el resultat de l'especialització científica. I és una de les conseqüències de no poder tenir a les mans un saber filosòfic amb valor de síntesi que sigui universalment plausible.

La sensació de realitat fragmentada és característica de la cultura popular d'avui i ho és també de la cultura universitària d'avui. Ja no sorprèn ningú el fet d'haver de reconèixer que la universitat moderna no és pròpiament una uni-versitat sinó una multi-versitat.

Alguna vegada, com a editor, he tingut l'oportunitat de veure que se'm proposava la publicació d'un original que pretenia ser una espècie de "summa" del coneixement actual. Sincerament, després de veure el projecte o de fullejar-ne algunes pàgines, m'he sentit defraudat. Un cop darrere l'altre constato que això no és possible avui.

En canvi, quan em passejo pels gairebé mil metres de passadissos, curulls de llibres a banda i banda, de La Llar del Llibre, que sembla un immens celler ple de bon vi, tinc la sensació que és tot aquell conjunt de llibres el que pot oferir de veritat la síntesi, la "summa" que hom busca. Avui no té sentit la dita clàssica de "timeo hominem unius libri", -"és terrible o respectable el lector d'un sol llibre".

Avui el lector ho ha de ser de molts llibres i de molts gèneres literaris, si es vol sentir amb un mínim de comoditat enmig de la cultura actual. Amb el benentès que cada llibre no l'ha de veure com un nou amant, sinó com un nou aspecte del mateix amant. Per això, penso que la fragmentació dels coneixements actuals no queda resolta amb un pal de paller unificador, sinó des de l'aixopluc d'un firmament. Aquest firmament sembrat d'estels que dóna sentit des de la pluralitat el formen els llibres.

2. Els llibres no han de témer la rivalitat d'altres mitjans de comunicació ni molt menys de la TV

No vull entrar en el tema de la capacitat que té la TV de menjar i de devorar el temps dels ciutadans i d'arruïnar els possibles amors entre llibres i lectors. El que vull dir és que entre la TV i l'espectador es pot establir una relació de dependència, potser de drogodependència, però mai no es produirà una relació veritablement amorosa. Pot ser que alguns, molts, possibles lectors abandonin dissortadament la lectura per culpa de la TV. Però mai no podran reemplaçar amb la TV l'amor possible entre el llibre i el lector.

La cultura de la TV gira pràcticament entorn d'allò que és estantís, efímer, amb un relleu successiu i frenètic de seductors fugissers. Amb la TV es comprova allò que Antonin Artaud va escriure, potser exageradament, a propòsit del cine, quan deia que en aquest art "fins i tot la psicologia és devorada per l'acció i l'agitació dels objectes, de les formes, de les expressions; només es tradueix en les convulsions i el sobresalt d'una realitat que sembla destruir-se a si mateixa".

Amb tot, una puntualització, si us plau: no pretenc llençar ara cap atac contra la TV. Només dic que la TV, ni que entabani alguns possibles lectors, mai no ha de ser un rival amorós del llibre.

3. Els llibres constitueixen probablement l'exercici més eficient de l'art de pensar amb paraules

André Maurois, en el seu llibre Un art de viure, dedica un capítol a l'art de pensar, i, dintre d'aquest capítol, un apartat al fet de "pensar amb paraules".

"L'home que pensa amb les mans", escriu Maurois, "té una acció limitada sobre l'univers. Tan sols pot actuar sobre allò que toca. L'home que pensa amb paraules pot posar en moviment, sense cap esforç, pobles, exèrcits i continents. D'una acció ínfima com pot ser que un cap d'estat o un president de govern pronunciï la paraula <<mobilització>> se'n pot derivar la devastació de tots els homes d'Europa, de llurs cases i llurs famílies, el llançament dels seus escamots de bombarders enderrocant ciutats mil·lenàries i també se'n pot derivar la destrucció garantida d'un món i la fi d'una civilització. Aquesta acció ínfima ha exigít únicament un imperceptible moviment de llavis. Quan un reflexiona sobre els possibles efectes d'un sol mot, comprèn que els pobles hagin atorgat un poder màgic al llenguatge."

Al costat de l'exemple bèl·lic que Maurois fa servir per demostrar la força del llenguatge, vull recordar una anècdota entranyable, la font de la qual ignoro. Diu que en una plaça de París hi havia cada dia pidolant un home cec. Al seu costat tenia un cartró amb un rètol que deia: "una almoina per a aquest pobre ceguet". Un 20 de març, d'un any qualsevol, va passar per aquell indret un poeta. Va veure el rètol; el va agafar i va esborrar el que hi era escrit. Aleshores, a l'altre costat del cartró, el poeta hi va escriure el següent: "Demà, comença la primavera, i jo no la podré veure!" Heus ací una prova de la força del llenguatge.

Doncs bé: ¿qui negarà que un dels camps més fèrtils i més generosos per a la collita de les paraules i per a la formació del llenguatge és el llibre?

El llibre és sempre un lloc i un joc de llenguatge: com a informe, com a expressió, com a apel·lació. Per al diàleg i per al monòleg. Per a la comunicació, per a la vida. En definitiva, per pensar amb paraules, que és l'única manera autèntica de pensar, l'única manera autèntica de sentir humanament.

Conclusió

"¿Què se'n fa, dels llibres?"

En qualsevol cas, els llibres són com un firmament habitat d'estels que donen cohesió a la cultura fragmentada. Els llibres no temen la rivalitat d'amants competidors. Els llibres ofereixen la partitura més adequada per a l'exercici de l'art del llenguatge.

Sebastià Fàbregues

RESUM DEL DEBAT

I. Comentaris inicials dels ponents

Intervenien en primer lloc els ponents als quals s'ha demanat d'opinar sobre les ponències dels altres col·legues.

Emili Teixidor

Creu que Sebastià Fàbregues fa un punt excessiu d'elogi del llibre (fetitxisme). S'ha de tenir en compte que el llibre ha perdut unicitat amb l'aparició d'altres suports com les cassettes i el vídeo. L'important és la paraula, escrita o escoltada. La lectura afavoreix l'ortografia i la cassette la fonètica, aspecte igualment important.

De la ponència de Guillem Terribas en remarca el paper actiu del llibreter, la necessitat de sortir a nous espais -quioscos, per exemple- i les activitats entorn del llibre.

Guillem Terribas

Els qui tracten amb llibres -escriptors, editors, distribuïdors, llibreters- hi han de creure, cosa que no n'exclou una certa desmitificació a favor de la paraula dita. Subratlla el paper dinàmic del llibreter, que el porta a sortir dels àmbits tradicionals, i es mostra partidari de la presència a les llibreries de la paraula comunicada amb altres suports no impresos.

Respecte del llibre, cal separar la crítica de la informació. El llibreter ha d'informar, donar pistes, orientar. Aquesta tasca vocacional, voluntarista, és dificultada per les exigències de la comercialització. Un llibreter que rep unes 500 novetats mensuals difícilment pot mantenir una estructura adequada per poder donar-ne un mínim d'informació.

La comunicació de Sebastià Fàbregues és més romàntica que la d'Emili Teixidor, que es mostra més pragmàtic.

Sebastià Fàbregues

Més que la paraula escrita o enregistrada, l'important és la vida. Es declara enamorat de la vida. Cal difondre les ganes de viure en el suport que sigui. Dit això, creu que el llibre té una sensualitat de què no estan dotats altres mitjans. Convé que el llibre sigui cada vegada més ben fet. Quant a la llengua, ell que tot ho ha editat en català, creu que no és essencial.

Pel que fa als aspectes pràctics, recorda que existeixen avui en el comerç espanyol uns 350.000 títols. Comparant aquestes xifres amb la dels productes farmacèutics, n'existeixen uns 30.000 i n'apareixen cinquanta de nous cada any, molts dels quals substitueixen els existents. En canvi, de llibres n'apareixen uns cinquanta de nous cada dia, cosa que fa impossible que el llibreter els pugui conèixer al detall. Per altra part, el llibre és massa barat, sortosament s'està encarint força. L'encariment del llibre fa pujar espectacularment el preu dels estocs. Per no endeutar-se tant, el llibreter ha de tornar ràpidament el llibre nou. El públic s'ha d'espavilar tot sol perquè la gestió d'una llibreria porta molta feina i poc pagada. La gent bé s'espavila per comprar altres productes -roba, per exemple- a establiments que no tenen, ni de bon tros, la quantitat d'articles d'una llibreria. Això mostra com la crítica al llibreter és fàcil, però sovint sense fonament. A

aquestes dificultats s'afegeix el problema dels robatoris, dels quals es vantava fa poc un autor important del nostre país i un professor de la UAB. Esmenta el cas d'una famosa llibreria francesa que va haver de tancar a causa dels robatoris de llibres.

Emili Teixidor

(;Comenta, bromejant, que aquella llibreria francesa venia llibres que proclamaven que la propietat és un furt!)

Per ell, el problema de la lectura té alguna cosa a veure amb els que té el mestre amb l'ensenyament de la gramàtica a infants que ja saben parlar espontàniament. ¿Per què suspendre en gramàtica un infant que sap parlar? Si és capaç d'expressar-se mínimament ¿de què li serveix la gramàtica? És un error de recomanar un llibre pel seu contingut. És la paraula que és essencial, els símbols. Els petits sobretot -però els adults també- són com una habitació buida en la qual anem posant informacions, sentiments, percepcions, somnis, desigs, de manera molt barrejada. Sense un mínim d'ordre no s'hi podrà viure en aquesta casa. L'eina per ordenar és una etiqueta per classificar aquest contingut tan divers. Els llibres amplien el repertori d'eines que ens permetran tenir la casa endreçada i poder-hi viure. Si disposem de més paraules, estalviarem psiquiatres i psicòlegs. Un llibre cal que sigui ben escrit, la resta és de més a més. El que cal és ampliar el repertori. Per a això, dirà algú, ¿no és suficient llegir el diccionari? No del tot. El diccionari conté definicions úniques, del tot insuficients. Per exemple, els conceptes i sentiments d'amic, d'amor, no caben al diccionari. La literatura -la poesia sobretot- és l'àlgebra del llenguatge. Escriure i llegir és posar una habitació més a la casa de la vida. Procura ordre interior i facilita l'expressió exterior. Sovint, per començar a ordenar, cal treure-ho tot, desendreçar. És la necessitat de parlar, de treure-ho tot. A partir d'aquest desordre podrem buscar un lloc per a cada

cosa. La lectura és una qüestió de salut pública. Però hi ha succedanis: la televisió, les imatges... La mare canta sovint paraules al seu fill, no idees.

El llibre tècnic -el Codi Penal, per exemple- es pot posar en un ordinador. Però l'art va més enllà del que és útil. Necessitem un oxigen de gratuïtat que busquem en l'esport, la música, la pintura... El llenguatge és privilegiat pel fet que tots l'utilitzem constantment, molt més sovint que altres coses. Els poemes estimats constitueixen una experiència acumulada que ens permet interioritzar les vivències dels altres. ;Només tenim una vida!

Guillem Terribas

Puntualitza que tots els gremis tenen tendència a plorar i motius per fer-ho. El dels llibreters constata que es llegeix poc, que 350.000 títols en circulació fa impossible tenir-los i informar-ne, que el cinema i la televisió treuen temps per llegir, però també fan vendre, sobretot si el llibreter sap treure'n partit -JFK, El Nom de la Rosa. El llibreter ha de saber promoure la versió escrita de les produccions cinematogràfiques i televisives.

A les escoles es consumeixen molts llibres de text, no tants de lectura. Aquesta s'ha impulsat massa tard, quan ja s'han generalitzat molt altres mitjans de distracció. La normalització de la lectura ha arribat massa tard.

En ocasió de la fira Liber es constata que no sabem vendre a l'exterior, només hi comprem. Els professionals del llibre no es poden limitar a queixar-se, han de ser molt hàbils per tirar endavant. El gremi ha de canviar molt. Les editorials i llibreries familiars i artesanals tenen el seu propi paper, però el futur està a les mans dels grans establiments de producció i de venda.

Sebastià Fàbregues

Les definicions dels diccionaris són una meravella. La millor definició l'ha trobada en un diccionari. La poesia és el gènere més sensual. Necessitem la paraula perquè, en expressió de Zubiri, facilita "la mera actualización de lo real en la inteligencia sintiente".

Dedicar-se al llibre té moltes compensacions -l'econòmica és només un afegit-, i dóna prestigi i plaer. Els financers Fierro només feien constar en la seva targeta de presentació, com a únic títol, el de consellers de l'Editorial Taurus.

L'índex de lectura és baix a Catalunya i, en conseqüència, els tiratges. Però, ben mirat, no ho són més que a Alemanya en proporció als seus habitants.

II.- Intervencions dels assistents

A més dels tres ponents i del moderador han pres la paraula en el col·loqui les persones següents, per ordre d'intervenció: Jordi Porta, Joan Llopis, Eulàlia Soler, Anscari Manuel Mundó, Joan M. Corbella, Pep Duran, Jordi Vivancos, Eulàlia Ventalló i Lourdes Esteve.

1. Llibres de literatura, pensament i assaig

En les intervencions dels ponents s'ha atorgat una major rellevància a la literatura que al pensament i a l'assaig. ¿És veritat que les publicacions d'aquest darrer gènere han disminuït considerablement, mentre que les de literatura han augmentat? (M. Reixach, J. Porta).

S. Fàbregues opina que l'assaig, a més d'amplíssim, és el menys divertit dels gèneres. Malgrat això n'hi ha molt, sobretot si s'inclouen en aquest apartat els llibres de divulgació sanitària, esotèrica, etc. Per altra part, es publica i s'ha publicat molt assaig que no llegia ningú. Per exemple, ¿qui ha llegit Marcuse i el Joyce de Mallafré? Nova Terra va publicar molt assaig que no es va vendre gens.

E. Teixidor creu que la baixa o el poc interès de l'assaig rau en part en el descrèdit de les ideologies. La filosofia, amb tantes escoles i metodologies que es van succeint, no ens procura maïtres à penser. Cas d'haver-n'hi, els refusem o ignorem. Però quan no n'hi ha, els enyorem.

G. Terribas comparteix l'opinió de J.M. Corbella en el sentit que els opinadors professionals troben avui un lloc més apropiat a la premsa i als altres mitjans d'opinió: millor pagats, molts més lectors potencials, facilitat de fotocopiar i difondre els articles, de publicar-los més tard en forma de llibre.

2. Funcions del llibre. Classes

J. Porta recorda un pensament de Lázaro Carreter, que afirma que el llibre èpic ha estat substituït per l'esport, el líric per la cançó i el dramàtic per la televisió.

J. Llopis distingeix entre el llibre lúdic, de diversió, i l'informatiu i de text. L'un i l'altre han de tenir un futur diferent. Els darrers, que de joves ens obligaven a llegir a l'escola, eren pesats i avorrits. Superada l'etapa escolar, no ens els mirem més. El llibre de diversió, aquell que llegiem a vegades d'amagat, té més futur com a llibre, fins i tot en el seu aspecte sensual.

El llibre tècnic i científic va essent informatitzat. Les llibreries tindran un original constantment posat al dia i en faran in situ la còpia corresponent a cada lector interessat, còpia que serà pagada amb drets d'autor inclosos. Això serà la fi de molts llibres tècnics. (S. Fàbregues).

No hi ha dubte que els llibres artesanals i per a bibliòfils hi seran sempre. Però no solament no es perdran aquests llibres poc comercials, sinó que augmentarà la venda dels de consum i de butxaca. Aquests seran cada vegada més presents en les grans superfícies comercials, promoguts sense cap reserva amb tota mena d'eslògans comercials i publicitaris.

Entre els usos del llibre, no es pot oblidar la seva funció decorativa i de prestigi. Uns prestatges plens de llibres no fan més intel·ligent el seu propietari, però donen -potser menys que abans- un toc de distinció.

Una altra cosa són els llibres que un realment s'estima perquè els ha llegit i li han agradat molt. És normal que es vulguin conservar. Solen ser pocs. Aquells que no t'estimes o que no

rellegiràs mai més, és millor regalar-los o cremar-los (E. Teixidor).

3. Lectura, escola i llibre infantil

A més dels llibres de text, l'escola sol obligar els alumnes a llegir altres obres, cosa que pot resultar a vegades contraproduent (J. Llopis, E. Soler) si els mestres no troben el sistema de fer-ho amb gràcia i traça, d'estimular més que d'obligar. La lectura, per als escolars, no hauria de ser una feina o obligació sinó un plaer. L'èxit de certs llibres prohibits a les escoles ha estat una gran satisfacció per a més d'un autor (E. Teixidor).

S'ha produït una revolució educativa important: molts més instituts, escoles i acadèmies subvencionades, ensenyament obligatori fins als setze anys... Tot això hauria d'influir en la lectura. Resulta més econòmic invertir en llibres que en aules, camps d'esports, piscines, etc. (E. Teixidor).

Els infants d'avui tenen molta sort. Disposen de llibres ben editats i variats. Existeixen molts llibres de narrativa i divulgació científica amb bones il·lustracions. Primer eren traduccions, la majoria, ara ja produïts aquí: geografia, fauna, flora, etc. Abans no érem tan afortunats. Una mesura interessant és fomentar la lectura col·lectiva a l'escola. També hi ha altres vies, per exemple llibres de contes en cassettes, en diferents llengües, que contenen recitacions excel·lents (E. Ventalló).

Hi ha sensació de fracàs entre alguns mestres que havien creat o impulsat la lectura a l'escola activa. Aquells infants que ara tenen més de vint anys sembla que han abandonat la lectura i no posen mai els peus en una llibreria (Lourdes Esteve).

Pep Duran, llibreter infantil i traginer de contes, després d'afirmar que la indústria i el comerç del llibre són un gran

negoci i que de llibres se'n venen molts, indica que els que es venen no sempre són els més interessants. El llibre infantil sol ser de consum ràpid. Cada llibre vol el seu lector, a qui cal educar per tal que sàpiga escollir, cosa que resulta realment complicada. Es fa a les escoles, però és un procés llarg i complex. El col·lectiu de llibreters no és gaire qualificat per col·laborar en aquesta tasca. Per altra part, es produeixen més llibres dels que es poden consumir, ateses la formació i la sensibilitat de la societat. També hi ha un problema de rendibilitat immediata, tant per als autors com per als editors i llibreters. Finalment afirma que qualsevol suport és bo per arribar a l'altre, per comunicar experiències de vida.

E. Teixidor creu que no es presta prou atenció i no es treu prou partit dels gèneres nous, com la literatura infantil i juvenil.

4. Indexs de lectura

L'hàbit de lectura és i ha estat sempre qüestió d'una minoria molt petita de la població. Tant en català com en castellà. Abans la gent treballava molt i tenia poca cultura; ara hi ha més cultura però també moltes més distraccions. Les dones tenen menys temps que abans (E. Soler).

Fa 40 o 50 anys poques cases tenien llibres, ara n'hi ha a totes pràcticament. Els infants tenen molts llibres, però la lectura continua essent minoritària, tant entre els petits com entre els grans. No hi ha dades actuals sobre lectura, però abans no llegia ningú (S. Fàbregues).

La lectura no ha estat afavorida sinó impedita. Per llegir Unamuno als anys cinquanta calia demanar permís al bisbat, sota amenaça de condemna. També cal tenir present que llegir és una activitat que requereix esforç. Convé distingir nivells de lectura. La persona que treballa vuit hores no sol estar en condicions per a

segons quines lectures. Una gran obra -com Tirant lo Blanc o les de Shakespeare o Cervantes- demana un estat d'esperit especial del lector. Passa igual amb certes obres teatrals o musicals per a les quals no sempre tenim la predisposició adequada. Certes circumstàncies històriques han fet que desconeguem la nostra pròpia literatura, que no sapiguem de memòria fragments de les grans peces, com passa en altres cultures i llengües. Per altre costat, hi ha una literatura de distracció, policíaca o no, més fàcil de llegir en qualsevol circumstància (E. Teixidor).

L'índex de lectura acusa les deficiències de l'educació. És el cas d'un estudiant universitari de tercer curs d'una carrera de lletres que no hagi llegit mai cap llibre que no sigui de text. Als centres d'ensenyament caldria establir unes tutories -readings dels anglesos. ¿Com és possible que ara la universitat ofereixi dos-cents "títols" acadèmics nous? ¿Es parla de títols, no de lectures ni tan sols de professions! (E. Teixidor).

5. Llibre, televisió, premsa

La influència de la televisió sobre la lectura sembla més negativa que positiva, però un programa com "Apostrophes" feia vendre molt. Aquí no hi ha programes així (E. Soler). "Apostrophes" va durar tretze anys, aquí no se'n va parlar fins poc abans d'acabar-se. Els periodistes de la premsa escrita -que sovint sol prestar poca o nul·la atenció al món del llibre- van arribar tard i malament amb les seves queixes (E. Teixidor).

Hi ha una relació entre cinema-televisió i lectures. La TV i el cine fan vendre llibres. De forma directa -programes de Teixidor i Raimon- o indirecta, en ocasió de sèries televisives o pel·lícules de gran audiència basades en obres literàries. "Apostrophes" va durar tretze anys, però en aquell temps només hi havia un sol canal a França. La competència posterior d'altres cadenes la va fer

desaparèixer, calien programes de més audiència i, per tant, amb més publicitat (G. Terribas).

A més dels que hi ha, caldrien programes més imaginatius a favor del llibre. Per exemple, entrevistes a grans esportistes en què se'ls preguntés pels llibres que han llegit o llegeixen, ;perquè alguns bé deuen llegir! (S. Fàbregues).

6. El llibre i l'administració

L'Administració pública ha mostrat poca preocupació per la difusió del llibre i el foment de la lectura (E. Soler). Les campanyes publicitàries a favor del llibre com a regal més aviat són negatives, banalitzen el producte, ja que fomenten més el consumisme que la lectura (J.M. Corbella).

Cal tenir en compte, però, que aquestes campanyes no s'adrecen al públic que freqüenta habitualment les llibreries, sinó a aquell que hi està menys en contacte. Malgrat això, convindria també fer campanyes a favor de la lectura, no només del llibre-regal. Caldria distingir entre les campanyes directes, que fan vendre més el que ja es ven, i les indirectes, a favor de la lectura. A propòsit d'això, és interessant el que va fer el gremi de llibreters d'Holanda: va muntar una campanya que en una primera fase recomanava que la gent viatgés amb tren. La segona fase aclaria que aquesta forma de desplaçament facilita el plaer de la lectura (S. Fàbregues).

7. Estímul de la lectura

A més de la labor dels mestres, editors, llibreters i similars, se suggereixen altres idees i accions per fomentar la lectura: més programes televisius amb plantejaments nous i dinàmics (E.Soler) - Teixidor suggereix que cal escriure a les televisions i demanar-ho -; divulgar més els llibres en què es basen les produccions

cinematogràfiques i televisives (G. Terribas); contactes amb pares i infants (S. Fàbregues); més seccions sobre llibres a la premsa diària i periòdica; convèncer els arquitectes i promotors per tal que incloguin un espai comú més, per a biblioteca, en els grans blocs urbans i les urbanitzacions. A més a més s'hi podrien dipositar els llibres que amb prou feines caben en els pisos petits que es fan ara (E. Teixidor).

A més d'aquestes accions concretes, apareixen també criteris i estratègies d'actuació. Per exemple: no riure's mai dels gustos de la gent que llegeix -bé s'ha de començar per alguna cosa-; el lector intel·ligent ja anirà evolucionant, s'adonarà de la pobresa de contingut de certes lectures; sense descartar les obres en llengües forasteres ni les traduccions, recomanar la lectura en la llengua pròpia, no només per motius patriòtics, sinó estrictament culturals -la informació que poden donar és més genuïna i propera-; no culpabilitzar la gent que no llegeix, no és sa. És millor advertir que la lectura, com la música o l'esport, ens pot fer més feliços (E. Teixidor).

És molt difícil recomanar llibres sense saber el gust de la persona que demana consell. Cal conèixer-la molt bé per poder-li aconsellar, no un llibre qualsevol, sinó aquell que pot fer trontollar la seva vida. El lector madur sap què l'interessa i què no, al marge o per sobre de les modes i la publicitat (E. Teixidor).

8. ¿El llibre és un negoci? Circuits convencionals i alternatius

¡No faltaria sinó que el llibreter, amb el plaer que experimenta en la seva professió, encara es fes ric! (S. Fàbregues). El llibre és un objecte barat, de durada més llarga que altres productes més cars embolcallats de més publicitat. El llibre està en retrocés com a complement publicitari d'altres productes, mobles per exemple. Només els best sellers són un negoci (E. Soler).

El llibre és un gran negoci, una gran indústria, de gran responsabilitat. Hi ha llibreters que es fan rics fabricant o venent llibres (Pep Duran). Al darrere de la majoria de llibres hi ha una poderosa maquinària de producció, distribució i venda (G. Terribas), maquinària que tendeix a perpetuar-se publicant a vegades llibres que no valen res, que es poden cremar. Aquesta indústria genera un establishment, un estil, uns circuits a través dels quals circulen uns productes determinats, un tipus de llibre semblant i, per tant, excloent. D'aquí la necessitat de crear altres circuits alternatius o, fins i tot, marginals, per a productes que no encaixen en els conductes establerts. Calen canals diferents, no per suprimir els convencionals, sinó per destriar produccions diferents, destinades a públics diferents (E.Teixidor).

9. El llibre i les noves tecnologies

Les noves tecnologies de la informació poden contribuir també al foment de la lectura. Heus-ne aquí alguns exemples: mitjançant la utilització de la xarxa telemàtica escolar de Catalunya, s'han fet dos debats sobre Júlia, d'Isabel Clara Simó, i Tirant lo Blanc, entre els alumnes d'instituts de batxillerat, amb participació de l'autora, en el primer, i de M. A. Capmany, en el segon; als EUA s'ha llançat el projecte Gutenberg consistent a posar desinteressadament en suport informàtic, d'aquí a l'any 2.000, deu mil llibres, dels quals cada lector interessat podrà disposar, per via telefònica. Una altra via, ja utilitzada més a fora que al nostre país, és el CD-ROM. Permet emmagatzemar grans quantitats d'informació escrita, acústica i fílmica (J. Vivancos).

Un investigador es declara divertit i una mica astorat amb aquest debat. Necessita molts llibres per a la seva feina, antics, moderns, recentíssims. No de literatura justament, sinó científics. I es pregunta si desapareixeran les seves eines-llibre. Els ordinadors i les microfitxes no ho han resolt pas tot, no són tan

sensuals ni, en moltes ocasions, tan pràctics com un llibre. Avui hi ha llibres molt bonics, es fan meravelles, les reproduccions resulten fins i tot millors que els originals. Cal distingir entre el llibre que serveix per a tothom, de l'erudit, utilitzat sobretot per a la investigació. Costa de creure que aquest darrer pugui desaparèixer (Anscari Manuel Mundó).

Modest Reixach

Col·lecció DEBATS DE L'AULA PROVENÇA

1. Els mestres, agents del model d'escola. M. Rúbies, P. Darder, J. Cots. 1989.
2. Ciutat i habitatge: perspectives per als anys 90. Ll. Cantallops, J. A. Solans, M. Ribas Piera. 1989.
3. El metge davant l'assistència sanitària. N. Acarín, A. Segura, A. Salgado. 1989
4. Els Jocs Olímpics: ¿per què i per a qui? J.M. Huertas Clavería, J. Cruz, R. Alquézar. 1989.
5. Les televisions privades des de la perspectiva de la comunicació a Catalunya. J.M. Forn, J. Gifreu, M. Reixach. 1990.
6. Els treballadors africans a Catalunya: aspectes socials i culturals. T. Losada, N. Sastre, J. Soler. 1990
7. ¿Es possible una defensa no ofensiva d'Espanya? ¿Es pot defensar un país pacifista? Lluís Ma. de Puig, Vicenç Fisas, Jordi Porta. 1990.
8. Sindicats i concertació després de la vaga general. Salvador Carrasco, Salvador Aguilar, Jordi Roca, Fernando Pindado. 1990.
9. Les enquestes d'opinió entre la manipulació i la informació. Eduard Bonet, Joan Estruch, Jordi Porta. 1991
10. Alternatives per a un funcionament més eficaç de l'administració de la justícia. Joan Roig, Josep Lluís Jori, Josep M. Gasch. 1991
11. Audio-visuals arreu. I a l'escola? Pere Ribera, Antonio Bartolomé, Joan Ferrés. 1991
12. Els reptes de l'associacionisme. Marta Ferrés, Pep Martinez, Fernando Pindado. 1991
13. Multiculturalisme a les escoles. Rosa Cañadell, Dolors Juliano, Josep Pérez, Montse Pujol. 1992
14. Què se'n fa, dels llibres? Sebastià Fàbregues, Emili Teixidor, Jaume Terribas, Modest Reixach. 1992

Les Fundacions Jaume Bofill, Serveis de Cultura Popular i Estudi i Cooperació (ESICO) convenen en la voluntat d'impulsar en la societat civil catalana àmbits de reflexió, diàleg i debat sobre temes importants de la vida col·lectiva. La intenció no és suplir funcions ni responsabilitats de les administracions públiques ni de situar-s'hi enfront, sinó d'activar la consciència social, el compromís intel·lectual i la participació cívica en el plantejament d'opcions, en la crítica i en la definició i assumpció d'alternatives; en definitiva, d'afavorir la pràctica de la ciutadania i de la democràcia en el nostre país.

